

Sprawozdania

Sprawozdanie z I Międzynarodowej Konferencji

Dialogicznego *Self*

w Nijmegen, 23-26 czerwiec 2000 r.

First International Conference on The Dialogical Self – to konferencja, która odbyła się w dniach 23-26 czerwca 2000 r. w Nijmegen w Holandii. Jej organizatorem i przewodniczącym był twórca teorii wartościowania – prof. Hubert Hermans z Uniwersytetu w Nijmegen. Idea realizacji tego przedsięwzięcia dojrzała stopniowo od 1986 r. Wtedy to bowiem zorganizowano pierwsze poświęcone wspomnianej teorii sympozjum, w trakcie którego zostały zresztą zaprezentowane polskie badania prowadzone w omawianym kontekście teoretycznym. Trzy kolejne konferencje miały wprawdzie charakter krajowy, gromadziły jednak stopniowo coraz szersze grono psychologów zainspirowanych koncepcją *self* jako systemu osobistych znaczeń i to one pomogły dostrzec potrzebę organizacji międzynarodowej konferencji poświęconej tym zagadnieniom.

W efekcie, na tegorocznych dyskusjach dotyczących dialogicznego *self*, konferencyjne centrum Uniwersytetu w Nijmegen zgromadziło 130 uczestników z 17 krajów Europy (m.in. z Polski), Ameryki Północnej, Afryki, Azji i Australii.

Konferencję bezpośrednio poprzedził warsztat wprowadzający zainteresowanych w Metodę Konfrontacji z Sobą H. Hermansa. Autor zaprezentował ją jako wyrosłe z teorii wartościowania narzędzie, służące studiowaniu osobistych doświadczeń, ich uporządkowania w system znaczeń oraz ich zmian w czasie i przestrzeni.

Wśród najwybitniejszych gości konferencji znaleźli się: Dan P. McAdams, Kenneth Gergen, Jaan Valsiner, Henderikus J. Stam i Ivana Markova. Ich wystąpienia miały charakter wykładów plenarnych. Również w ramach jednego z takich wykładów własną koncepcję dialogicznego *self* nakreślił Hermans, opisując je w terminach dynamicznej różnorodności pozycji w wyobrażonej przestrzeni. Korzystając z metafory bachtinowskiej powieści polifonicznej – zgodnie z którą kreacja bohaterów to tworzenie postaci autonomicznych, niejednokrotnie postrzegających świat w sposób kontrastowo różny niż sam ich twórca – Hermans – traktuje wspomniane pozycje *self* jak charaktery w tego typu powieści. Każda z nich bowiem – obdarzona swym własnym głosem, pozostającym w dialogicznych relacjach pytań i odpowiedzi, zgody i niezgody z głosami innych pozycji – stanowi niezależny ośrodek narracji. Polifoniczne *self* można więc rozumieć jako dynamiczny wielogłosowy proces, dzięki któremu system osobistych znaczeń ulega stałym przekształceniom w związku z ciągłym negocjowaniem, potwierdzaniem, odrzucaniem lub zmianą jego elementów składowych.

Zestawiając własny model osobowości z teorią skryptów S. Tomkinsa i koncepcją dialogicznego *self* Hermansa, D. P. McAdams starał się udowodnić, że podobieństwa między nimi wskazują na kluczowe zasady i wspólne tematy współczesnej psychologii narracyjnej, natomiast różnice – są źródłem kontrowersji dotyczących jedności *us* różnorodności *self*.

Wylonione zasady, tematy i kontrowersje zostały zilustrowane – opowiadanymi przez Amerykanów w wieku średnim – historiami życia, organizowanymi wokół jednego z trzech głównych wątków: zaangażowanie (*commitment*), wielki błąd lub skalanie się (*contamination*) i odkupienie lub odrodzenie (*redemption*).

Punktem wyjścia swych rozważań J. Valsiner uczynił pytanie o rodzaj nowatorskiego pojęciowego rozumienia i metodologicznych innowacji, które zostają wprowadzone przez – licznie reprezentowane we współczesnej psychologii – perspektywy dialogiczne. W odpowiedzi na nie zostały zanalizowane dwie kontradycje obecne w dyskursie dotyczącym dialogiczności, a mianowicie: *self* *us* inny oraz ustrukturalizowana *us* rozproszona konceptualizacja relacji między partnerami intra- i interpersonalnego procesu dialogicznego.

Z kolei H. J. Stam odniósł się do pojęcia wielogłosowego *self* w kontekście bieżących prac z zakresu filozofii umysłu na temat wypowiedzi i myśli typu „ja”. Podjął również zagadnienie świadomości jako kwestii, która przeżywając ponowny rozkwit w psychologii, zmieniła sposób patrzenia na naturę *self*. W związku z tym ostatnim zatrzymał się także nad istniejącymi w psychologii sporami między funkcjonalnym a strukturalnym ujęciem *self*, akcentując paralelność wspomnianych podejść. Wreszcie I. Markova mówiła o dialogicznych perspektywach zaufania podkreślając, że w okresie szybkich transformacji demokratycznych, jakie aktualnie zachodzą w Europie Środkowo-Wschodniej, kwestia zaufania – rozumianego jako pojęcie dialogiczne, osadzone zarówno w kulturze, jak i instytucjach politycznych – jest ważniejsza niż kiedykolwiek. Według niej bowiem, zaufanie jest jedną z pierwotnych kategoryzacji przekazywanych z pokolenia na pokolenie, na bazie których powstają społeczne reprezentacje moralności, odpowiedzialności czy demokracji.

Oprócz wykładów plenarnych w czasie konferencji zaprezentowano łącznie 74 referaty. Większość z nich (53) stanowiły referaty zgłoszone, które Michael Katzko połączył tematycznie w 16 sesji w ten sposób, by stworzyć przestrzeń dialogu dla przedstawicieli różnych kierunków myślenia – zarówno psychologów teoretyków, jak i praktyków. Mówiono tu m.in. o przejawach polifonicznego *self* w chorobie i w psychoterapii, o wpływie środowiska społeczno-kulturowego na jego strukturę, o jego związku z tożsamością, duchowością i podstawowymi motywami człowieka. Sporo uwagi poświęcono kwestiom narracji i tworzenia znaczeń, uwzględniając specyfikę tych procesów w konkretnej rzeczywistości (pogoń za pieniądzem czy karierą, przemoc w rodzinie, imigracja, powołanie). Obok nowych zastosowań Metody Konfrontacji z Sobą (konsulting kariery zawodowej) czy jej modyfikacji proponowano też zupełnie nowe metody służące poznaniu dialogicznego *self* (P. Raggatt: *The Personality Web*, H. Hermans: *The Personal Position Repertory*). Warto również dodać, że niektóre sesje miały postać praktycznych warsztatów, służąc stymulowaniu dialogowej funkcji „ja” przez sztukę czy odwołanie się do metafory w procesie samopoznania.

SPRAWOZDANIA

Wystąpienia, które miały charakter referatów na zaproszenie, wygłoszono w ramach sześciu sympozjów. Problematyka wielogłosowego self pojawiała się tu m.in. w kontekście zagadnień kariery zawodowej, rozwoju człowieka na przestrzeni życia oraz postępu rozumianego jako dialog między osobą a kulturą. Mocno podkreślano także rozwojowe perspektywy dialogicznego *self*. W symposium pt. „Samopoznanie i doświadczenie kryzysu”, któremu przewodniczył Piotr Oleś, czynny udział wzięli psychologowie z Polski.

Swoistym zwieńczeniem czterodniowych dyskusji na temat dialogicznego *self* był wykład czołowego przedstawiciela konstruktywizmu we współczesnej psychologii. K. Gergen podzielił się bowiem zrodzonymi w trakcie konferencji refleksjami na temat poznawczych perspektyw ujmowania *self*, akcentując ich możliwości i ograniczenia oraz wskazując na rolę – często ukrytych – założeń epistemologicznych. Specyficzna była nie tylko treść, ale i forma tego wystąpienia, które można by opisać jako autentyczne podążanie za swoją – właśnie powstającą – myślą.

Podsumowując należy powiedzieć, że organizatorzy niewątpliwie zadbali o rozmach, jakiego oczekuje się od konferencji międzynarodowych. Bogactwo kontekstów teoretycznych, w jakich rozpatrywano problematykę polifonicznego *self* dało szansę zaistnienia klimatu prawdziwej wymiany myśli. Ale równie ważny był fakt, że przerwy, w czasie których spotykano się przy kawie i ciastku, wspólne posiłki czy zabawa przy muzyce zespołu z Puerto Rico, podtrzymując tę naukową atmosferę, ubogacały ją wymiarem wzajemnej sympatii.

Małgorzata Puchalska-Wasył
Zakład Psychologii Osobowości KUL